

XII. Sjezd českých historiků v Ústí nad Labem

Ve dnech 20. – 22. září 2022 proběhl v Ústí nad Labem XII. Sjezd českých historiků, tradičně organizovaný Sdružením historiků České republiky a hostitelským pracovištěm, v tomto případě Fakultou filozofickou Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Tradice těchto celostátních oborových sjezdů sahá až do doby meziválečné: Prvních šest proběhlo pod názvem Sjezd československých historiků v letech 1937, 1947, 1959, 1966, 1981, 1989 (konaly se v Praze s výjimkou roku 1966, kdy sjezd proběhl v Brně). Ústecký sjezd tak symbolicky završil druhou šestici těchto oborových setkání, realizovaných po vzniku České republiky. Zůstala zachována jejich číselná návaznost, ale změnil se nejen název (z „československých“ na „českých“),¹ ale i organizační systém. Hlavním organizátorem sjezdů a jejich programů zůstává celostátní profesní organizace s demokraticky volenou oborovou reprezentací (Sdružení historiků České republiky), ale hlavní organizační tíži nese hostitelské pracoviště, kterým byla dosud vždy oborově příslušná fakulta dané univerzity: 1993 Praha, 1999 Hradec Králové, 2006 Pardubice, 2011 Ostrava, 2017 Olomouc, 2022 Ústí nad Labem.

Konání sjezdu a jeho zajištění tak sice přináší spoustu starostí, ale na druhou stranu šlo vždy o významný podnět i pro hostitelské pracoviště, které tím získalo možnost výrazněji prezentovat dlouhodobé výsledky své vědecké práce. I samotná fyzická přítomnost několika stovek domácích i zahraničních historiků² různých oborových specializací, kteří po několik dní společně pobývají v daném městě, je pro příslušnou historickou katedru nebo ústav příležitostí, která se neopakuje příliš často. Obecně tak platí, že úsilí vložené do pořádání sjezdu je pro hostitelské pracoviště (v čele s děkankou FF UJEP prof. PhDr. Michaelou Hrubou, Ph.D.) v dlouhodobém horizontu významným přínosem pro posílení jeho renomé v rámci oborové komunity.

Myslím, že tento princip se jasně prokázal i v případě historiků z Ústí nad Labem. Účastníci sjezdu oceňovali jak kvalitně připravený program, tak dobře zajištěnou logistiku akce a mohli obdivovat i nový moderní univerzitní kampus, v jehož prostorách sjezd probíhal. Nechci na tomto místě shrnovat obsah sjezdových jednání. Jejich program je a jistě ještě nějakou dobu bude k dispozici na internetových stránkách (<https://historieusti2022.ujep.cz>)

1 Širší souvislosti vysvětlují samostatně v obsáhlé studii, viz Petr VOREL, *Česká historiografie ve světle sjezdů historiků v letech 1993–2011*, Český časopis historický 110, 2012, č. 3–4, s. 403–466.

2 Ze zahraničních hostů je třeba zvláště zmínit účast významného francouzského historika prof. Alaina Soubigou z univerzity Sorbona v Paříži. Prof. Soubigou, který byl v roce 2019 oceněn záslužnou oborovou medailí Akademie věd ČR, se dlouhodobě zabývá osobností a historickým významem T. G. Masaryka. Na sjezdu byla početně zastoupena i historiografie německá a oficiální zástupci historiografie polské a slovenské.

a předpokládáme také brzké publikování hlavního sjezdového protokolu a referátů z dílčích sekcí. Dovolím si zaměřit svou pozornost na jinou souvislost.

I pro samotné historiky je zachování pravidelné periodicity celostátních oborových sjezdů důležité, a to i pro ty z nich, kteří je považují za anachronismus a preferují jiné formy komunikace. Období pěti až sedmi let, které se od roku 1993 zatím daří pro konání celostátních sjezdů dodržovat, je dostatečně dlouhá doba na to, aby se i v rámci oborové komunity projevil společenské, sociální a ekonomické změny, které ovlivňují vývoj oboru a volby badatelských témat. Sjezdy historiků tak nejsou veřejnou arénou, kde si každý, kdo chce, referuje o tom, co ho zajímá, ale program je vždy strukturovaný do více vrstev. Pokaždé je prostor i pro specializovaná témata, jejichž umístění do programu může navrhnout kdokoli, pokud je schopen odůvodnit jejich badatelský přínos a zajistit kvalitní příspěvky. V této části je přípravný výbor relativně benevolentní a umožňuje tak dostatečnou reflexi aktuálního vývoje jednotlivých tematických či chronologických specializací historické vědy, ať již odrážejí obecnější evropské či světové oborové trendy, nebo jsou výsledkem původního domácího vědeckého úsilí. Stejně tak i nastupující generace naší vědecké komunity (tedy studenti doktorských studijních programů) má možnost presentovat minimálně v rámci posterové sekce³ výsledky svého výzkumu.

Nicméně každý z dosavadních sjezdů měl i svoje předem daná klíčová témata, presentovaná v rámci hlavních zasedání. Konkrétní formulace těchto témat je předmětem složitých jednání už v rámci přípravy sjezdu dávno před jeho konáním. Tato témata tak přesněji reflektují, jaké problémy považují historici ve svém výzkumu právě v oné době za nejdůležitější a kterým přikládají největší váhu. Právě v tématech hlavních zasedání se tak nejvíce odráží aktuální společenský vývoj a také problémy, které vývoj historické vědy komplikují.

Témata hlavních zasedání ústeckého sjezdu se projednávala také s velkým předstihem, a to ještě v době protiepidemických restrikcí let 2020–2021, kdy se ještě nevědělo, zda vůbec bude možné ten sjezd v září 2022 realizovat. Z delších diskusí nakonec vyplynula tři hlavní témata: 1) **Tři desetiletí historického bádání v ČR**. Tomuto tématu dominovala problematika aktuálního systému hodnocení vědy a výzkumu, který je v případě humanitních věd stále problematický, a otázka zastoupení naší historiografie na velkých mezinárodních vědeckých kongresech. 2) **Historie ve veřejném prostoru – Neutralita, instrumentalizace, aplikace**. Na tomto místě byla otevřena diskuse na téma interpretace starších i novějších dějin ve veřejném prostoru a otázka jejího možného instrumentálního zneužití. 3) **Význam humanitního vzdělávání v dějinách**. Toto hlavní téma reagovalo na postupné změny

3 <https://historieusti2022.ujep.cz/posterova-sekce/>.

vzdělávacího systému, které humanitní vzdělávání spíše potlačují, než aby docenily jeho význam pro fungování společnosti jako celku.

Specifikou ústeckého sjezdu bylo rozšíření hlavních témat (která měla jen programem omezený časový prostor) o následné diskusní platformy ve formě „kulatých stolů“, kterých bylo realizováno celkem šest: 1) **Humanitní vědy v kontextu hodnocení výzkumných organizací a jejich financování**; 2) **Česká historiografie po roce 1990 očima německých historiků**; 3) **Historie a populismus**; 4) **Orální historie v době pandemie**; 5) **Etika historické práce**; 6) **Inventura paměti: jak se česká společnost vztahuje k minulosti?** Tato méně formální platforma pro vědeckou diskusi se osvědčila jako velmi efektivní, už jen tím, že jako přizvaní hosté mohli být do diskuse vtaženi i specialisté z jiných oborů i z řad politické a jiné reprezentace.

Většina účastníků ocenila možnosti, které přináší fyzická účast na takové akci. To bylo zvláště výrazné po dvou letech protiepidemických opatření, kdy se takto rozsáhlá společná setkání ani nesměla konat. Po předchozích složitějších diskusích jsme spolu s organizátory dospěli k závěru, že pro akci tohoto typu nemá smysl zajišťovat hybridní formu účasti. Presentace příspěvků formou dálkového přístupu na obrazovce byla sice technicky možná, ale uskutečnila se jen ve skutečně závažných případech (třeba z důvodů zdravotních). Komu se jen nechtělo cestovat do Ústí nad Labem a myslel si, že pouze přečte svůj referát doma z pohovky u počítače a bude mít „splněno“, měl smůlu. K práci historika ona schopnost osobní presentace a udržování jisté oborové společenské kurtoazie patří a sjezdy historiků jsou právě tím prostředím, kde i nastupující mladá generace může tyto zkušenosti získávat.

Zajímavou novinkou ústeckého sjezdu bylo i natočení a zveřejnění rozhovorů s několika osobnostmi, které reagovaly na aktuální témata související se sjezdem i s konkrétní situací, kterou jsme koncem září 2022 zažívali jak v rámci vědní komunity, tak v rámci širšího historického vývoje.⁴ Většinou sjezdových jednání se ale prolínal současný vývoj na Ukrajině, na kterou v únoru 2022 zaútočila ruská vojska. Těch nebezpečných historických paralel se nabízí mnoho a stále nevíme, jakým směrem tento konflikt pohne pomyslným kolem dějin.

I na ruské agresi, provázené manipulativní dezinterpretací starších i novějších dějin, je však zřetelné, jak významnou roli hraje historiografie ve vývoji historické paměti a jejím uchování a jak nebezpečné je překročit hranici mezi skutečnou historickou vědou a služebnou funkcí dějepavců, jejichž úkolem je vytvářet smyšlený obraz dějin na politickou zakázku. Věřme tomu, že na příštím sjezdu českých historiků, jehož zorganizování v roce 2027 se ujala Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, bude otázka války v Evropě, kterou se podařilo ukončit v souladu s demokratickými zásadami a s principy mezinárodního práva, už jen tématem z nedávných dějin našich východních sousedů.

4 Tyto rozhovory jsou veřejně dostupné formou „podcastů“ na <https://historieusti2022.ujep.cz/podcast/>.

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

Ústav historických věd, Fakulta filozofická,

Univerzita Pardubice

petr.vorel@upce.cz

ORCID: 0000-0002-6452-479X